

ΜΕΤΑΒΥ ΟΡΥΧΑΙΟΥ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΔΟΥ

Η ΕΡΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΗΡΩΟΣ ΤΗΣ ΑΛΑΜΑΝΑΣ

(Αγνωστες πληροφορίες για τον Άθανάσιε Διάκο)

Διάκος, αφού απέχρησε από το σώμα του Λάμπρου Σουλιάτη, κατέφυγε, καθώς είδαμε, στον Όδυσσεά, που κατετάχενε στην επαρχία της Λεβαδιάς από τα 1816. Αλλά φαίνεται πως κι εκεί δεν ήταν ασφαλής, γιατί ο Άλλης μίλησε στον Όδυσσεά ή να τον συλλάβη και τον τσέιη, ή να τον δολοφονήση. Άλλ' ο Όδυσσεύς «δι' α' π' λ' α' γ' ι' ο' ν' α' ο' ν'» κατόρθωσε να τον σώση και σε μικρό διάστημα, αναγνωρίζοντας τις ξεκαττες ικανότητες του Θανάση, τον ανακηρύξε κι' αυτός ΠΡΩΤΟΠΑΛΛΗΚΑΡΟ του.

Από τη στιγμή αυτή ο Διάκος ΒΑΦΤΙΖΕΤΑΙ άνεπίσημα ΑΡΜΑΤΙΧΛΟΣ, για το φόβο πάντοτε του Άλλη, άναγνωρισμένος, δηλαδή, φίλακος της τάξεως εναντίον των άλλων κλειφτών και κατοίκων σταχίων της Δωριδος. Και φαίνεται πως ως άρματολός υπηρέτησε για κάποιο διάστημα και στο σώμα του Καϊτά, όταν ο Καϊτάς προσκίνησε τον Άλλη και πήρε το άρματολίκι του Δοιδωφίσιου. Επίσης κατατάχθηκε ως άρματολός και στο σώμα του Λάμπρου Σουλιάτη, άρματολός της Αμφισσης. Αλλά και στις δύο αυτές περιπτώσεις, ο Θανάσης «λ' α' θ' ρ' ε' ο' ε' ο'» είχε υπεσέλλει στις τάξεις των άρματολών, για να κλιφθή όπισθεν τα παρτομάτια. Αλλά, καθώς είπαμε, το άγρονο μάτι του Άλλη πιασά δεν τον άφρισε ποθενά φηγο. Τώρα όμως, από την προστασία του Όδυσσεά, κατόρθωσε να ανακηρυχθή, έτσι κι' άνεπίσημα, άρματολός. Έτσι, έπαυσε άνηχηρία για το παρελθόν του και μπορούσε, έλευθερος πια, να περιφέρεται στη Λεβαδιά και στις γύρω της περιοχές, που τόσα χρόνια μόνον ως ΚΛΕΦΤΗΣ τις γυρξζε.

Από τη στιγμή αυτή, αναδείχθηκαν ενόπιτερα και τα λαμπρά χαρακτηριστικά του Διάκου. Ο πρώτος του δεν περιοριζόταν μόνον στην ύπαιθρο και μεταξύ των βλαστοκίονων. Πέρασε πια και στις πόλεις. Η Λεβαδιά, ή πιο κατοικημένη κι' ή πιο πολιτισμένη πόλις της Στερεάς, ή «λ' κ' λ' α' ο' ο' ρ' ε' ο' ε' ο'» Λεβαδιάς, όπως την άνοιάζαν οι Τούρκοι, καθώς και ή λοιπές πόλεις της Δωριδος, γυρξόφισαν από κοντά τον Διάκο, το όραμο πρωτοπαλληκαρο της Άρτοίννας. Η καλλονή του προσώπου του, ή φανταχτερή των έμφάνισι, ή λεβεντιά του χαρακτήρα του, και ίδιος τα ύπεροχα χαρακτηριστικά του χαρακτήρος του, τον κατέστησαν άγαπητό και σεβαστό άνάμεσα σε Τούρκους και Ρωμηούς, άνάμεσα σε φτωχούς και πλούσιους. Η βιογραφία μάλιστα του «ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΕΦΟΡΟΥ», πους άφησε κάποιες ένδιαφέροντες πληροφορίες για τη συμπεριφορά του ως άρματολός: «Έκτός της γενναιότητος και άνδρείας, είχε προς τούτας ικανότητα κατά το λέγειν, γλυκύτητα κατά τας συνδιαλέξεις και κοινότητα προς όλους μετά τινος μεγαλειότη. Όλα ταύτα και το άφιλοκιδές μάλιστα, έφειλκυσαν προς έαυτον τούς πάντας. Τοιαύτην δε φύσιν ψυχής, λέγεται ότι και το σώμα προσεμαρτύρει. Διότι ήν μέτριος το άνάστημα, ένειδής και φιλόκαλος τον ήματιόνον. Είχε δε και βήμα ποδών άνδρικών και βλέμμα οσοδάρων, συρρά και μόλις πλαγιώς στέρφον τούς όφθαλμούς».

Αν προσθέσουμε σ' αυτά όλα, και τ' άλλα του προσόντα, τη σχετικώς άνεπτυγμένη του μόρφωση, την ΠΟΙΗΤΙΚΗ του ΔΙΑΘΕΣΗ και την εύρεία έρωτική ήμμη του, ο Διάκος, κατά τούς χρόνους εκείνους, θα παρουσιάζε τον τέλειο τύπο του άρματολός μαζί και του κλέφτη.

***

Προικισμένος με τα πλούσια αυτά δώρα, προσείλκεσε την προσοχή όλων στη Λεβαδιά. Άλλ' ιδιαίτερος τραβήξε την προσοχή των «Φιλικών», που με δραστηριότητα προαγάνδιζαν τότε στη Στερεά, άποστελλάντες εκεί στα 1818 τον Άθανάσιο Ζαρέφρη και τον Άνθιμο Γαζή, τον πρώτο στη Λεβαδιά, Αμφισσα και Αράζωβα, και τον δεύτερο στην ΰπαιθρο και τον Παργασό. Μεταξύ των πρώτων λοιπόν που μίληζαν, λέγεται πως ήσαν ή οικογένειες των Νίκων στη Λεβαδιά και των Τραζαίων στην Αγορίανη. Πλείστον δε άλλοι προήγοντες κι' άρματολοι, καθώς και κλέφτες και λαϊκοί, άσπαστρησαν με το χρόνο τις άρχές της «Φιλίας ής Έ τ' α' ι' ο' ε' ο' ε' ο'» και μεταξύ των πρώτων κι' ο Διάκος. Ο Βαλακωίτης, μεταφέροντας στην ιστορική είσαγωγή του τά του Φιλήμονος, αναγράφει τά έξης σχετικώς με τη μίση του Διάκου: «Παρά του Κωνσταντίνου Σακελλίανος Κοκκοσιώτου έγένετο κοινώνος του φοβερού μυστηρίου και ο Διάκος, κατηχηθείς και όντος παρά του άνωτερου και όντος διά της δεύτερας ταύτης χειροτονίας προπαρεκκενώθη, ίνα προσέληθι σφάγιον επί του θυσιαστηρίου της πατρίδος». Το γεγονός εινε λοιπόν πως ο Διάκος «κατά τά τέλη του 1819 είχε μνηθεί και δώσει τον όρκου του «Φι-

λικού» ενόπιον του Έδαγγελίου», όπως αναφέρει κι' ή χειρόγραφη βιογραφία του Ζαρονίκου. Η συμμετοχή του Διάκου στη «Φιλία ή Έ τ' α' ι' ο' ε' ο' ε' ο'» υπήρξε μια από τις μεγαλύτερες έπιτυχίες των «Φιλικών». Ο Θανάσης ήταν από τούς λίγους άρματολούς που γνώριζαν γράμματα, κι' ένας από κείνους που είχαν συνάσθησι των λέξεων της πατρίδος, του γένους και της έλευθερίας. Το δε σπουδαιότερο ήταν πως ο Διάκος, μέχρι της εποχής εκείνης, είχε παραμείνει κατά βάθος φανατικός μισοτούρκος και συγχρόνως ένας από τούς λίγους αντίπαλους του Άλλη, που δεν είχαν ουσιαστικώς προσηρνησει στο σαφράτη των Ιωαννίνων. Το γεγονός αυτό έπαξε κύριο ρόλο στην κατόπιν ραγδαία εξέλιξη του Διάκου σε άρματολό της Λεβαδιάς, και Αταλάντης κι' ύστερα σ' άρχηγό των άλλων της Στερεάς κατά την Επανástισι.

Δυστυχώς, κανείς από τούς πολυάριθμους βιογράφους του Διάκου δεν πρόσεξε πόσα γεγονότα προηγήθηκαν από την έκλογή του, καθώς και τον ΟΛΟ ΒΙΟ ΤΟΥ ως κλέφτη. Κανείς δεν έμελέτησε τις συνέπειες που είχε ή στάσι του απέναντι του Άλλη και του ΟΥΥΣΣΕΥΣ. Γιατι και με τον Όδυσσεά ο Διάκος δυσαρεστήθηκε. Όταν ο Άλλης προστάξε τον Άνδρούτσο να έλξει έμπιστο κι' ίκανό πρόσωπο για να δολοφονήση κάποιον φανατικό έχρηό του στις Αθήνας, ο Όδυσσεύς έπέμεινε να πάη ο Διάκος. Άλλ' ο Διάκος άποποιήθηκε, καθώς λέει ο Ζαρονίκος, «μή θέλων να συμμετάσχη εις μίαν τοιαύτην άτιμον πράξιν». Τότε ο Όδυσσεύς άνάθεσε τη δολοφονία στο γνωστό Γούρα, που κρυφά πήγε στις Αθήνας και κατόρθωσε να πραγματοποιήση τους πόθους του Άλλη. Άλλ' ή άρνησις του Διάκου δημούργησε μεγάλη δυσαρέσκεια και δυσπιστία μεταξύ αυτού και του Άνδρούτσου.

Σύγχρονη των γεγονότων πηγή, χωρίς να αναφέρει τά ύπια, γράφει σχετικώς τά έξης: «Όταν ο Όδυσσεύς εστάθληκε από τον Άλλη εις τη Λεβαδιά ως στρατάρχης των άρματολών και ο Διάκος διορίστηκε υποστράτηγος του (πρωτοπαλληκαρον), ήσαν βρογία λογομαχία άνταμείσ τους, από την όπια ο Όδυσσεύς δεν άφειλήθηκε παντελώς. Εύτόχημα για την Ελλάδα που ή φιλονεικία τους και ή έχθητά τους δεν έβάσταξε πολύ».

***

Έτσιεες ήσαν ή σνήθριες, από τις όποιες διατελούσε ο Διάκος, όταν ο Σουλιάτος έκηρυξε τον πόλεμο εναντίον του Άλλη, στα 1820. Τότε, ο μόν Όδυσσεύς έγκατέλειπε τη Λεβαδιά, καθώς κι' ο Λάμπρος Σουλιάτης την Αμφισσα, κι' έσπευσαν να βοηθήσουν άποσπάρτες τον Άλλη, παραλαβόντες και όλους τούς άμόρφους των άρματολών. Ο δε Διάκος παρέμεινε στη Λεβαδιά ΟΥΣ ΙΔΙΩΤΗΣ, περιμένοντας τη διαμόρφωση της καταστάσεως κι' άνάμενοντας τις συνέπειες ως «Φιλικός».

Ήταν από τούς λίγους, καθώς είπαμε, που δεν είχαν προσκηνήσει τον Άλλη, δηλωμένους μάλιστα ΑΝΤΙΠΑΣΑΛΙΚΟΣ και συγχρόνως ένας από τούς δυσαρισμένους με τον Όδυσσεά, που είχε ταύτισει την τύχη του με τον Άλλη. Άλλ' ή τύχη δεν ενόησε ούτε τον Άλλη, ούτε τον Όδυσσεά, που προβλέποντας την έκβασι του πολέμου, κατέφυγε με πολλούς άλλους άρματολούς στη Λευκάδα, περιμένοντας εκεί το τέλος του άγώνος. Και πραγματικώς, ύστερα από τις πρώτες άμφιταλαντεύσεις, τά πράγματα εστράφησαν εναντίον του Άλλη. Νίκη του τελευταίου ήταν άδύνατη.

Ως αποτέλεσμα της νέας αυτής διαμορφώσεως των πραγμάτων, υπήρξε το πως ΟΛΑ ΤΑ ΑΝΤΙΠΑΣΑΛΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ άνεβάρησαν στη Στερεά, στη Θεσσαλία, στην Ήπειρο και στη Μακεδονία. Στη διοίκηση των κοινοτήτων και των άρματολικίων έκαλούντο τώρα όλοι οι αντίπαλοι του Άλλη, καθώς και κείνοι που άποσπάρτες είχαν άντιδράσει στο σύστημα του τυράννου. Έτσι συνέβη και στη Λεβαδιά. Αφού ο Όδυσσεύς έγκατέλειπε την πόλιν τον Ιούλιο του 1820, «όποχρωθείς από τούς προύχοντας» που δεν ήθελαν να ταράξουν τά πράγματα, προβλέποντας την ήττα του Άλλη, ο Διάκος έκλήθη να αναλάβη το άρματολίκι της Λεβαδιάς. Ήταν το πιο ένδοξο έμπιστο πολιτικό πρόσωπο, αντίπαλος του Άλλη και του Όδυσσεά, και στρατιωτικώς ο ισχυρότερος παράγον του τόπου. Έτσι, στις 26 Οκτωβρίου του 1820, ο Θανάσης άνομάστηκε «καπετάνιος του καζά της Λεβαδιάς διά την φύλαξιν του καζά από κλέπτας και κακοποιούς άνθρώπους», όπως αναφέρει το έγγραφο του διορισμού του. Με τη φράσι «κλέπτας και κακοποιούς» το έγγραφο έννοουσε τούς όπαδούς του Άλλη και του Όδυσσεά, που διατάρασαν έπαναστατικώς την επαρχία. ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΔΟΣ

Ο Όδυσσεύς Άνδρούτσος.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΝΩΜΙΚΑ

«Εκ πάντων των ανθρώπων, ο Έλληνας εινε ο μείζονα έχων κλιση εις το να νομίζει εναντίον μόννη αιτίας παντός κίχλου του γινόμενου φόβου, ως ο μέθυσος έκείνος, όστις ούδων πλήσιον βρούσεως, έμεινε εκεί όλην την νύκτα, νομίζων ότι έξ αυτού εκπορεύεται όλον το ύδωρ, το όποιον ήκουε να τρέχη. Ε. Ροτδής».